

DE OFFENTLIGE FINANSER UNDER PRISFALDET

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening Tirsdag den 30. Marts 1926
Af Christian Olsen

Det officielle Engros-Pristal for Januar 1926 var 172 og for Februar 165, og det kan forudses, at det Tal, der snart vil blive offentliggjort for Marts¹⁾ Maaned, vil vise en yderligere Fortsættelse af den Nedgang, der har fundet Sted siden Januar 1925, da Tallet var 243. Kronens Guldværdi, der for et Aar siden var omkring 68 Øre og for et halvt Aar siden omkring 90 Øre, er nu mellem 97 og 98 Øre. Alt dette giver Haab om, at vi i en ikke fjern Fremtid vil have naaet Bunden af Prisfaldet i Engros-Handelen. Der staar da tilbage, at Detail-Prisniveauet, der i Gennemsnit for Oktober 1925 og Januar 1926 er udtrykt ved Pristallet 194, skal tilpasse sig efter de nye Forhold. Men denne Tilpasning, der vel kan tage nogen Tid, maa dog nu antages at være sikker nok, selv om vor Valutas Historie gennem de sidste Aar indbyder til Forsigtighed med at spaa om Fremtiden. Hvor langt Detail-Prisniveauet skal ned, for at der med en guldindløselig Krone kan indtræde Ligevægt mellem Kronens ydre og indre Købeevne, er det endnu ikke muligt at sige nøjagtigt, men efter Erfaringer fra andre Lande kan man maaske gætte paa, at det ikke vil blive langt fra 170, saafremt ingen af de Forudsætninger, hvorpaa Verdens-Prisniveauet for Tiden hviler, ændrer sig væsentligt.

Det vilde være af en overordentlig Betydning for Bedømmelsen af Forholdene i de nærmeste Aar allerede nu at kunne bestemme med Nøjagtighed, hvor stort Prisfaldet vil blive.

¹⁾ Engros-Pristallet for Marts 1926 er beregnet til 158 (jfr. Statistiske Efterretninger 1926, Nr. 10).

DE OFFENTLIGE FINANSER UNDER PRISFALDET

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening Tirsdag den 30. Marts 1926
Af Christian Olsen

Det officielle Engros-Pristal for Januar 1926 var 172 og for Februar 165, og det kan forudses, at det Tal, der snart vil blive offentliggjort for Marts¹⁾ Maaned, vil vise en yderligere Fortsættelse af den Nedgang, der har fundet Sted siden Januar 1925, da Tallet var 243. Kronens Guldverdi, der for et Aar siden var omkring 68 Øre og for et halvt Aar siden omkring 90 Øre, er nu mellem 97 og 98 Øre. Alt dette giver Haab om, at vi i en ikke fjern Fremtid vil have naaet Bunden af Prisfaldet i Engros-Handelen. Der staar da tilbage, at Detail-Prisniveauet, der i Gennemsnit for Oktober 1925 og Januar 1926 er udtrykt ved Pristallet 194, skal tilpasse sig efter de nye Forhold. Men denne Tilpasning, der vel kan tage nogen Tid, maa dog nu antages at være sikker nok, selv om vor Valutas Historie gennem de sidste Aar indbyder til Forsigtighed med at spaa om Fremtiden. Hvor langt Detail-Prisniveauet skal ned, for at der med en guldindløselig Krone kan indtræde Ligevægt mellem Kronens ydre og indre Købeevne, er det endnu ikke muligt at sige nøjagtigt, men efter Erfaringer fra andre Lande kan man maaske gætte paa, at det ikke vil blive langt fra 170, saafremt ingen af de Forudsætninger, hvorpaa Verdens-Prisniveauet for Tiden hviler, ændrer sig væsentligt.

Det vilde være af en overordentlig Betydning for Bedømmelsen af Forholdene i de nærmeste Aar allerede nu at kunne bestemme med Nøjagtighed, hvor stort Prisfaldet vil blive.

¹⁾ Engros-Pristallet for Marts 1926 er beregnet til 158 (jfr. Statistiske Efterretninger 1926, Nr. 10).

Det gælder alle Sider af det økonomiske Liv, de enkelte Erhvervs Vilkaar, Spørgsmaalet om Arbejdslønnings, om Tjenestemandslønnings og naturligvis ogsaa Spørgsmaalet om de offentlige Financers Vilkaar, baade Statens og Kommunernes Finanser. Imidlertid kan man i Øjeblikket næppe regne med andet, end at den nuværende Krise skal bringe os ned fra et Detail-Prisniveau, hvis Kulmination tilnærmelsesvis er udtrykt ved det for Oktober 1924 og Januar 1925 beregnede Pristal, 221, til et Prisniveau omkring 170.

Nu er det ikke min Hensigt at forsøge at opstille en Beregning over, hvad Statens og Kommunernes Indtægter og Udgifter kan antages at ville beløbe sig til under Forudsætninger, som først vil foreligge om maaske flere Aar. En saadan Beregning vilde paa altfor mange Omraader komme til at svæve i Luften. En betydelig Nedsættelse af Militærudgifterne, en Overgang fra Alderdomsforsørgelse til Alderdomsforsikring, Indførelsen af en skrap Protektionisme, for blot at nævne nogle af de foreliggende Muligheder, kan væsentlig forrykke Forudsætningerne, selv om naturligvis Virkningerne af saadanne Reformers ikke vil melde sig med eet Slag, fra i Dag til i Morgen.

Men kan man saaledes ikke sige noget sikkert om Styrken af og Endemaalet for de kommende Forskydninger i de offentlige Finanser, er det derimod muligt at angive Retningen af den Bevægelse, som Prisfaldet vil medføre. Man kan fastslaa, at det offentlige, baade Stat og Kommuner, vil komme til at virke med mindre Beløb end nu, maalt i Kroner til enhver Tids Kurs, at baade deres Indtægter og Udgifter vil gaa væsentligt ned i de nærmest kommende Aar.

At Indtægterne vil gaa ned, har man i den offentlige Diskussion allerede gjort til Genstand for Omtale, men ganske vist i en Form, hvis Rigtighed er tvivlsom, idet man udtrykker det saaledes, at Skatterne vil gaa ned.

Det har allerede i flere Aar været et ofte gentaget Krav fra mange Sider, at Skatterne maa sættes ned. Kravet bæres frem baade af politiske og upolitiske Faktorer. Overfor dette Krav har man fra anden Side gjort gældende, at Nedsættelsen jo kommer af sig selv, naar Kronens Værdi stiger, det vil sige, naar Pris- og Indtægtsniveauet synker. Denne Paastand kan for en overfladisk Betragtning synes rigtig. Mange af de vigtigste Skatter og Afgifter beregnes som en Procent af en eller anden Størrelse, hvis Værdi gaar ned, naar Prisniveauet gaar ned, og for saa vidt er det selvfølgeligt, at det samlede Skattebeløb vil formindskes, maalt i Kroner. Der er dog hertil at

sige, at Nedgangen vil blive højst forskellig for de forskellige Skatter, og at kun en nærmere Undersøgelse eller eventuelt Erfaringen kan afgøre, hvorledes Udviklingen vil blive for hver enkelt Skatteform.

Der er imidlertid et andet Forbehold, som er af langt større Betydning, nemlig at Spørgsmaalet om, paa hvilket Niveau de offentlige Regnskabers Totalsummer vil lægge sig fast, naar Prisfaldet er til Ende, ikke er bestemt ved den omtalte automatiske Nedgang i Indtægterne. Der er nemlig et vigtigt Forhold, hvorved det offentliges Økonomi adskiller sig fra den private. I den private Husholdning er det normale dette, at Indtægten er det givne, og at man retter sine Udgifter derefter. I den offentlige Husholdning er Forholdet i Hovedsagen det omvendte, at det er Udgifterne, der er det givne, og at Indtægterne maa indrettes derefter. Saaledes burde det i alt Fald være, og det vil normalt ogsaa være saaledes, forudsat at man betragter det som normalt, at der er Balance paa de offentlige Regnskaber. Men er dette rigtigt, kommer Udviklingen i Virkeligheden til at bero paa, i hvilken Grad det lykkes at bringe Udgifterne ned. Jeg skal senere komme tilbage til dette Spørgsmaal, her skal jeg kun erindre om det Faktum, som alle Erfaringer bekræfter, at det i en Nedgangsperiode er meget vanskeligt at faa Udgifterne til at gaa ned i samme Tempo som det, hvori Indtægternes automatiske Nedgang foregaar, og Resultatet kan da let blive det, at hvis man, som man bør, urokkeligt forlanger, at hvert Aar skal vise Balance mellem de løbende Indtægter og de løbende Udgifter, maa der i en given Situation skaffes nye Indtægter, d. v. s. at man vel ser Skatternes aarlige Provenu i Kroner gaa ned, men at Skatterne dog faktisk bliver tungere at bære, at de i Realiteten ikke gaar ned, som det mangestemmige Krav lyder, men tværtimod gaar op.

Der kan være Grund til noget nærmere at undersøge, hvorpaa dette beror. Jeg skal dog først gøre nogle Bemærkninger om Stats- og Kommunefinansernes Udvikling i de senere Aar, saaledes at Sammenligningerne paa nogle Punkter føres tilbage til Tiden umiddelbart før Verdenskrigen. Det sidste Finansaar, der var ganske uberørt af denne, var 1913—14. Som Udgangspunkt skal det anføres, at i Finansaaret 1923—24, det sidste Aar, for hvilket der foreligger en fuldstændig Opgørelse for baade Stat og Kommuner, udgjorde Statens Indtægter i alt 435 Mill. Kr., medens for samtlige Kommuner under eet Totalindtægten var omkring 468 Mill.

Kr. Hvis vi yderligere medregner de Beløb, der er paalignet Folkekirkens Medlemmer ved særlige Paaligninger til kirkelige Formaal, i alt 13 Mill. Kr., naar vi til, at det offentliges Indtægter i 1923—24 var i alt 916 Mill. Kr. Den samlede Sum af Udgifter er angivet ved det samme Tal, idet de Opgørelser, hvorpaa Tallet hviler, i det store og hele er foretaget efter Kasseregnskabsprincippet. Dette gælder helt igennem for Kommunerne, og det gælder ogsaa i Hovedsagen for Staten (idet Opgørelsen gælder Aaret 1923—24, altsaa Tiden før Statsregnskabsreformen), dog med Undtagelse af, at der for nogle af de vigtigste Statsvirksomheder (Jernbaner, Post, Telegraf m. fl.) er medregnet visse Afskrivningsbeløb, som er ført til Udgift paa Driftsregnskabet og til Indtægt paa Formueregnskabet. Bortset herfra omfatter Tallene altsaa dels de løbende Indtægter og de løbende Udgifter, dels Kapitalindtægter (d. v. s. optagne Laan og Forbrug af Aktiver) og Kapitaludgifter (d. v. s. Afdrag paa Laan og Forøgelse af Aktiver). Derimod er Kassebeholdningen ved Aarets Begyndelse og Slutning ikke medregnet, idet kun Differencen, det Tal, der angiver Beholdningens Forøgelse eller Formindskelse i Aarets Løb, er medtaget som Udgiftspost under Forøgelse af Aktiver.

Tallene har Interesse ved at vise Totalsummen af de Beløb, som det offentlige i et givet Aar beslaglægger til samtlige sine Dispositioner for de offentlige Formaalets Fremme, men giver naturligvis en overdreven Forestilling om Omfanget af det offentliges Virksomhed for de offentlige Formaalets Fremme i en given Finansperiode og for den Byrde, som herved i samme Periode paalægges Borgerne.

Vil man have et Udtryk herfor, maa man indskrænke sig til alene at betragte de løbende Indtægter og de løbende Udgifter. Idet der bortses fra de kirkelige Indtægter og Udgifter, var Statens løbende Indtægter i 1923—24 390 Mill. Kr. og Kommunernes løbende Indtægter 374 Mill. Kr., og i samme Aar var Statens løbende Udgifter 402 Mill. Kr. og Kommunernes løbende Udgifter 326 Mill. Kr. Paa visse væsentlige Punkter er Opgørelserne for Stat og Kommuner saa ensartede, at de umiddelbart kan sammenlignes. De er overalt foretaget netto, ikke blot i den Forstand, at Indtægten af de udbyttegivende Virksomheder kun indgaar med Netto-Resultatet (d. v. s. Forskellen mellem Indtægter og Udgifter), men ogsaa saaledes, at Udbetalinger mellem Staten og Kommunerne og mellem Kommunerne indbyrdes er fradraget i Modtagerens Regnskab under de Udgiftsposter, som de vedrører.

Under de løbende Indtægter indgaar dels Skatter og Afgifter, dels Udbyttet af de udbyttegivende Virksomheder samt Udbyttet af andre Aktiver (Værdipapirer m. m.), dels endelig tilfældige Indtægter af forskellig Art, som efter deres Natur kan bruges i det Aar, hvori de falder, uden at Statens eller Kommunernes Status derved forringes. Hvad angaar Udbyttet af de udbyttegivende Virksomheder, er Fremgangsmaaden ved Opgørelsen baade for Staten og Kommunerne den, at Nettoresultatet opføres paa Indtægtssiden, hvad enten Aaret har givet Overskud eller Underskud. Denne Fremgangsmaade har væsentlige Fordele fremfor den at opføre Underskud paa Udgiftssiden, men bygger naturligvis paa den Forudsætning, at Virksomhederne virkelig normalt giver Overskud. Jeg har nævnt den Forskel, der er mellem Opgørelserne for Stat og Kommuner med Hensyn til Afskrivninger paa de udbyttegivende Virksomheder, idet disses Udbytte for Staten opgøres med Fradrag af visse Afskrivninger, medens dette ikke er Tilfældet for Kommunerne. Hvad derimod angaar Renter af den i Virksomhederne bundne Kapital, ligner Opgørelserne for Stat og Kommuner hinanden deri, at Virksomhedernes Regnskaber ikke belastes med Forrentningen. I Forbindelse hermed skal det nævnes, at heller ikke de Udgiftskonti, som repræsenterer de egentlige Stats- og kommunale Formaal (Retsvæsen, Militær-væsen, Medicinalvæsen o. s. v.), belastes med Renterne af de Kapitaler, som er bundne i Bygninger o. s. v., der tjener disse Formaalets Opfyldelse, idet man paa Udgiftssiden under en fælles Udgiftskonto, Renter af Gæld, opfører samtlige de Rentebeløb, som Staten (Kommunerne) udbetaler i Løbet af et Aar.

Jeg er hermed ovre paa Udgiftssiden og skal om denne anføre, at under løbende Udgifter er foruden den samlede Renteudgift opført alle de aarligt genkommende Udgifter, som de offentlige Formaalets Opfyldelse kræver. Derimod er Afskrivningerne paa de Ejendomme, som tjener disse Formaal, ikke medtaget blandt de løbende Udgifter, allerede af den Grund, at der kun for nogle enkelte Bykommuner, men derimod ikke for det overvejende Flertal af Kommunerne, ligesom ej heller for Staten, foreligger Oplysninger om Størrelsen af disse Afskrivninger. Heri ligner Opgørelserne for Stat og Kommuner hinanden. Paa et andet væsentligt Punkt er der derimod en Forskel mellem Staten og Kommunerne. I Statens Regnskab er under de løbende Udgifter normalt medregnet de i Aarets Løb til Kapitalanbringelse i de ikke udbyttegivende Ejendomme udgivne Beløb, medens disse Udgifter i Kommuneregnskaberne

er opført som Kapitaludgifter (under Forøgelse af Aktiver). Denne Forskel vanskeliggør Sammenligninger mellem Staten og Kommunerne, og da yderligere ingen af de to Opgørelsesmaader, men dog navnlig ikke den for Kommunerne anvendte, direkte muliggør en Bedømmelse af, om Aarets Drift har givet Overskud eller Underskud, skal Tallene her kun benyttes som Basis for Sammenligninger fra Aar til Aar.

Udviklingen i Statens og Kommunernes løbende Indtægter og løbende Udgifter siden 1913—14 fremgaar af følgende Oversigt:

Mill. Kr.	Staten		Kommunerne	
	Løbende Indtægter	Løbende Udgifter	Løbende Indtægter	Løbende Udgifter
1923—24.....	389,7	402,3	374,1	326,0
1922—23.....	426,9	423,5	391,6	327,5
1921—22.....	409,3	499,1	414,5	355,6
1920—21.....	498,6	555,2	367,7	342,2
1919—20.....	593,9	532,6	301,4	298,3
1918—19.....	462,2	615,8	237,3	251,8
1917—18.....	375,4	368,6	192,8	189,1
1916—17.....	242,3	250,7	144,8	139,9
1915—16.....	142,2	185,2	119,2	115,2
1914—15.....	121,8	156,1	105,8	102,5
1913—14.....	123,9	111,4	101,4	93,5

Tallene viser, at umiddelbart før Krigen var Statens løbende Budget paa noget over 100 Mill. Kr., i 1913—14 saaledes 124 Mill. Kr. for Indtægterne og 111 Mill. Kr. for Udgifterne. Kommunernes løbende Budget var noget mindre, omkring 100 Mill. Kr., nemlig i 1913—14 101 Mill. Kr. for Indtægterne og 94 Mill. Kr. for Udgifterne. Med Verdenskrigen og de af denne følgende Forskydninger i Pris- og Indtægtsforhold samt den reelle Udvidelse af det offentlige Virksomhed, som fandt Sted, indtraadte der en voldsom Stigning i de offentlige Budgetters Tal. For Staten indtraadte Kulminationen i Aarene 1918—19 til 1920—21, da Indtægterne i et enkelt Aar næsten naaede 600 Mill. Kr. og Udgifternes Totalsum i et enkelt Aar endog overskred dette Tal, d. v. s. at Kulminationen først indtraadte paa et Niveau, der laa ca. 5 Gange saa højt som Førkrigniveauet. For Kommunerne var Udviklingen ogsaa overordentlig stærk, omend knap saa stærk som for Staten. Kul-

minationen indtraadte noget senere end i Statens Finanser, nemlig i 1921—22, med Tal, der var ca. 4 Gange saa høje som Tallene umiddelbart før Krigen. I de sidste Aar har der været Nedgang i Tallene. Dette gælder saavel for Stat som Kommuner, dog mindst for Kommunerne, hvad der tyder paa, at visse Grupper af disse er udsat for særlige Vanskeligheder. Herefter var Tallene i 1923—24 baade for Staten og for Kommunerne ca. 3 à 3½ Gange Tallene i 1913—14.

Jeg skal derefter fremsætte et Par Bemærkninger om nogle Hovedgrupper indenfor Indtægterne og Udgifterne. Blandt de løbende Indtægter danner Skatter og Afgifter langt den største Post. I 1923—24 var den samlede Skattebyrde her i Landet ca. 684 Mill. Kr. Heri indgaar Statsskatterne med 401 Mill. og Kommuneskatterne med 283 Mill. Kr. (men ikke de kirkelige Afgifter, i alt 13 Mill. Kr.). Egentlig er den samlede Skattebyrde ikke angivet hermed. Til denne burde strengt taget ogsaa henregnes en Række Bidrag, som man efterhaanden har paalagt forskellige Samfundsklasser til offentlige Formaal, uden at Beløbene passerer Statens eller Kommunernes Regnskaber. Hertil hører f. Eks. Arbejdsgivernes Bidrag til Ulykkesforsikringen, Invalidforsikringen og Arbejdsløshedsforsikringen. Jeg ser dog bort fra disse Bidrag ogsaa i det følgende.

Mill. Kr.	Staten				Kommunerne			
	Ejendoms-skatter	Person-lige Skatter	Andre Skatter	I alt	Ejendoms-skatter	Person-lige Skatter	Andre Skatter	I alt
1923—24	10,3	126,2	264,7	401,2	91,0	173,7	18,0	282,7
1922—23	10,5	159,5	228,2	398,2	96,9	192,6	13,6	303,1
1921—22	11,5	243,3	204,5	459,3	103,3	222,3	10,4	336,0
1920—21	13,1	301,7	228,3	543,1	86,3	235,2	8,5	330,5
1919—20	11,9	325,3	238,3	575,5	65,2	189,6	6,7	261,5
1918—19	9,9	230,3	161,4	401,6	54,0	144,2	4,8	203,0
1917—18	7,3	239,3	119,3	365,9	45,8	121,3	4,1	171,2
1916—17	6,1	108,2	112,9	227,2	39,7	72,8	4,5	117,0
1915—16	6,4	30,5	84,5	121,4	36,4	48,5	3,7	88,6
1914—15	6,2	20,1	73,4	99,7	33,5	41,0	3,4	77,9
1913—14	6,1	18,2	77,8	102,1	32,1	39,2	3,6	74,9

Skattebyrdens Udvikling, som fremgaar nærmere af ovenstaaende Oversigt, er betegnet ved, at den i 1913—14 androg 177 Mill. Kr., derefter steg stærkt fra Aar til Aar for at kul-

minere i 1920—21 med 874 Mill. Kr., d. v. s. 5 Gange Tallet før Krigen, hvorefter den er gaaet ned Aar for Aar til de nævnte 684 Mill. Kr. i 1923—24.

Med det nævnte Forholdstal er dog intet sagt om, at Skatterne reelt var 5 Gange saa byrdefulde for Skatteyderne i 1920—21 som i 1913—14. Det er meget vanskeligt at finde en paalidelig Maalestok for Skattetrykket, og naar man, som det i de senere Aar i stort Omfang gøres ved internationale Sammenligninger, har afgjort Spørgsmaalet derhen, at man maaler Skattetrykket ved den Procent, som Skatternes Totalsum udgør af Nationalindtægten, er man stillet overfor store Vanskeligheder ved Bestemmelsen af Nationalindtægten. Om den danske Nationalindtægt foretager Statistisk Departement hvert Aar en Beregning, som vel paa en Række Punkter hviler paa Skøn, men som dog derved at den foretages efter samme Principper fra Aar til Aar, sikkert er fuldtud brugelig som Grundlag for Sammenligninger mellem flere paa hinanden følgende Aar. Paa Grundlag af disse Opgørelser kan det antages, at det samlede Skattebeløb i pCt. af Nationalindtægten udgjorde i Aarene nærmest før Verdenskrigen omkring 12 pCt., altsaa ca. $\frac{1}{8}$ af Nationalindtægten. Dette Forholdstal forandrede sig ikke væsentligt i det første Aar eller to af Krigsperioden, men steg derefter pludseligt og stærkt, saa at Skattebyrden i Aarene 1917—18, 1918—19 og 1919—20 androg omkring 20 pCt. eller ca. en Femtedel af Nationalindtægten. I 1920—21, da Skatterne kulminerede med et Totalbeløb af 874 Mill. Kr., indtraadte ogsaa Kulminationen i Nationalindtægten, idet denne naede et Beløb af næsten 5 Milliarder, og Følgen var den, at Skattebyrden relativt blev noget mindre end i de foregaaende Aar, omkring 18 pCt. Siden da har Forholdet sikkert ikke forandret sig væsentligt, om end der i de seneste Tider har været en Tendens til Nedgang. Det kan antages, at den samlede Beskatning for Tiden udgør omkring 16 à 17 pCt. eller en Sjettedel af Nationens samlede Indtægt, hvilket ganske vist er betydeligt mere end umiddelbart før Krigen, men dog ikke fuldtud en halv Gang mere.

Til Sammenligning kan det anføres, at Skattebyrden i de store Lande, der har deltaget i Verdenskrigen (England, Frankrig), anslaaes til at være 20 à 25 pCt. af Nationalindtægten. For Østrig har en foretagen Beregning ført til et lignende Forholdstal som det nu for Danmark gældende. Men det maa naturligvis erindres, at internationale Sammenligninger paa disse

Omraader er meget usikre. Den samme Gennemsnitsprocent er byrdefuldere i et Land med et lavt Indtægtsniveau end i et andet med et højt Niveau, og Skattetrykket beror foruden paa Skatternes absolute Beløb ogsaa paa deres Fordeling. I Analogi med Fremgangsmaaden ved Beregningen af den enkelte Skatteydere direkte Skatter (særlig Indkomstskatten) kan det f. Eks. hævdes, at den samlede Skattebyrde skal sammenstilles ikke med den samlede Nationalindtægt, men med den fri Indtægt, d. v. s. det Beløb, som fremkommer, naar der fra Nationalindtægten drages et gennemsnitligt Eksistensminimum multipliceret med Folketallet. Ogsaa denne Fremgangsmaade er dog omtvistelig, og i Praksis vil det være overdentlig vanskeligt at afgøre, hvilket Eksistensminimum der bør regnes med, baade hvis man vil fastsætte det til samme Beløb pr. Individ for de forskellige Lande, der sammenlignes, og hvis man vil forsøge at variere det fra Land til Land.

Stigningen i Skatternes Totalbeløb skyldes, som Oversigten Side 246 viser, Opgang baade i Statens og Kommunernes Skatter. Opgangen er dog ikke foregaaet ganske parallelt. Vel har Staten igennem alle Aarene taget Broderparten, men der har dog været ret stærke Omskiftelser i Delingsforholdet. For Tiden er Forholdet omtrent det samme som umiddelbart før Krigen, idet Staten tager omkring tre Femtedele og Kommunerne i alt to Femtedele, men der har under Krigen været en Periode, Aarene 1916/17—19/20, hvor Staten fik dobbelt saa meget som Kommunerne eller mere. Ogsaa her maa det erindres, at den samme Skattebyrde føles haardere med een Fordeling mellem Skattegrundlagene end med en anden, og at særlig By-Kommunernes Skatter føles meget haardt, fordi de overvejende er personlige Skatter. For Staten er rundt regnet to Trediedele af Skattebeløbet Omsætnings- og Forbrugsskatter og een Trediedel personlige Skatter, medens Ejendomsbeskatningen til Staten er minimal. For Kommunerne er rundt regnet to Trediedele personlige Skatter og een Trediedel Ejendoms-skatter, medens de indirekte Skatter gennemgaaende er uden praktisk Betydning. (Det skal dog siges udtrykkeligt, at Fordelingen er meget forskellig i By- og Landkommuner).

Man kan i denne Forbindelse spørge, om Skattebyrdens Fordeling mellem Samfundsklasserne, eller snarere mellem de forskellige Indtægtsklasser, har forandret sig, og paa hvilken Maade. Herpaa lader der sig ikke paa Grundlag af foreliggende Talmateriale give nøjagtigt Svar. Uden udførlige statistiske Opgørelser kan man dog som Svar særlig pege paa to Træk.

Paa den ene Side er der sket en overordentlig stærk Udvidelse af de skattepligtiges Kreds, idet baade Stats- og Kommuneskatteydernes Antal er forøget meget stærkt. Dette er en Følge af, at Skattepligten baade til Staten og Kommunerne mere eller mindre beror paa, at Indtægten overskrider faste, ved Loven satte Grænser, og naar man da, som sket er, enten slet ikke ændrer disse Grænser, eller ændrer dem meget sent og uden dog at føre dem å jour i Forhold til de skete Forskydninger i Indtægtsniveauet, vil Resultatet blive, at flere og flere af Samfundets mindst modstandsdygtige Medlemmer indtages under Beskatningen, hvad der i hvert Fald er i Strid med de Forudsætninger, der var til Stede ved Lovenes oprindelige Affattelse.

Paa den anden Side er der inden for Skatteydernes Kreds sikkert foregaaet relativt en Forskydning af Skattebyrden op efter i Samfundet. Jeg er ikke i Tvivl om, at Udviklingen er gaaet i denne Retning, men skal dog fremhæve, at denne Udvikling er Resultatet af flere forskellige Tendenser. For Indkomst- og Formueskatten til Staten behøver man kun at kaste et Blik paa de nugældende Skatteskalaer og de før Krigen og i dennes første Aar gældende Skalaer for at se, at Skattebyrden relativt er forskudt stærkt op efter. Og indirekte kan man for Kommunerne konstatere det samme, selv om man ikke har statistisk Materiale til direkte at aflæse Forskydningen. Men ved Siden af de direkte Skatters Tendens til at søge op efter har der for de indirekte Skatter til Staten gjort sig forskellige Tendenser gældende. Ganske vist er Toldafgifterne og mange andre Afgifter efter den Maade, hvorpaa de er fastsat, bleven mindre byrdefulde med det stigende Pris- og Indtægtsniveau, og dette maa have betydet en relativ Lettelse for de smaa i Samfundet. Men til Gengæld er der paa andre Punkter sket dels Forhøjelser af allerede eksisterende Afgifter (Øl, Spiritus, Tobak m. m.), dels Nydannelser af ikke tidligere eksisterende Afgiftsformer (Restaurationsskat, Chokoladeafgift m. m.). Selv om man ved disse sidste fortrinsvis har søgt at ramme Luksusforbruget, kan det ikke — med de sociale Forskydninger, der er sket — undgaas, at man naar langt ned i Samfundet med disse Afgifter.

Som foran nævnt var den samlede løbende Indtægt i 1923—24 390 Mill. Kr. for Staten og 374 Mill. Kr. for samtlige Kommuner. Herefter bliver det næste Spørgsmaal, hvorledes Indtægterne er anvendt. Jeg skal her indskrænke mig til at anføre Udgifternes Størrelse og Fordeling, saaledes som

Forholdene var umiddelbart før Krigen, og som de er nu, idet jeg ganske overspringer den mellemliggende Periode. Tallene fremgaar af nedenstaaende Oversigt.

Løbende Udgifter (i Mill. Kr.) til:	Staten		Kommunerne	
	1923—24	1913—14	1923—24	1913—14
Administration	29,8	10,3	17,2	4,3
Sociale Formaal	79,7	11,1	87,9	22,3
Skolevæsen	64,4	13,3	50,2	19,5
Medicinalvæsen	16,9	6,9	31,3	7,2
Rets- og Politivæsen	15,2	4,9	17,1	5,8
Vej- og Trafikvæsen	3,1	0,8	41,9	11,7
Erhvervslivets Fremme	24,6	8,0	—	—
Hær og Flaade	49,7	29,1	—	—
Renter af Gæld	62,9	12,4	51,9	15,5
Andre Formaal	55,9	14,6	28,5	7,2
I alt	402,2	111,1	326,0	93,5

Statens løbende Udgifter var i 1923—24 402 Mill. Kr. imod 111 Mill. i 1913—14 og Kommunernes løbende Udgifter 326 Mill. Kr. imod 94 Mill. i 1913—14. Siden 1913—14 er Statens løbende Udgifter saaledes bleven mere end $3\frac{1}{2}$ Gange saa store og Kommunernes $3\frac{1}{2}$ Gange saa store. For kortelig at angive, hvorledes de enkelte Udgiftsposter har deltaget i Udviklingen, skal jeg nævne, at blandt Statsudgifterne er — med runde Tal — de sociale Udgifter 7-doblede og Skoleudgifterne og Renterne 5-doblede. En Udvikling omtrent svarende til den gennemsnitlige finder vi for Administration, Rets- og Politivæsen og Udgifter til Erhvervslivets Fremme, medens derimod Medicinaludgifterne kun er bleven $2\frac{1}{2}$ Gange saa store og Militærudgifterne kun er steget med 75 pCt., altsaa end ikke fordoblede. I Kommunerne har Udviklingen været mere ligeligt fordelt; en noget større Stigning end den gennemsnitlige finder man for Administration, sociale Formaal og Medicinalvæsen, medens derimod Vej-, Gade- og Kloakvæsen samt Rentekontoen svarer til Gennemsnittet og Skolevæsen samt Rets- og Politivæsen ligger noget under Gennemsnittet. (Jeg skal her blot for Fuldstændigheds Skyld erindre om, at de sønderjydske Landsdele er indbefattet i Tallene for 1923—24, hvad der forstærker det talmæssige Udtryk for Stigningen noget, men dog ikke væsentligt).

Det er Forholdet mellem de løbende Indtægter og de løbende Udgifter, der er afgørende for, om Regnskabet viser Balance. Jeg har nævnt, at Opgørelserne paa et væsentligt Punkt er forskellige for Stat og Kommuner. Opgjort paa rette Maade bør regnskabsmæssig Balance betyde, at de løbende Udgifter nøjagtig dækkes af de løbende Indtægter, d. v. s. at Aarets Udgifter, hvad enten de medgaar til Erhvervelse af saadanne Goder, der forbruges i Løbet af Aaret og hvert Aar maa erhverves paany, eller til Dækning af Slid paa Genstande, som varer udover det enkelte Finansaar, dækkes af de regelmæssigt genkommende Indtægter i det paagældende Finansaar.

I Praksis er det overordentlig vanskeligt at afgøre nøjagtigt, om Statens og Kommunernes Regnskaber viser Balance. Særlig for Kommunerne er dette vanskeligt med den Regnskabsform, som benyttes af de allerfleste Kommuner. Ogsaa for Statsregnskabet, saaledes som det hidtil er blevet ført, har det været tvivlsomt, hvad der burde forstaas ved Balance, hvad der bl. a. hyppigt har givet sig Udtryk i subtile Diskussioner mellem Politikerne om, hvorvidt der virkelig var Balance i et givet Aar eller ikke. Ogsaa med den nye Form for Statsregnskabet kan det være tvivlsomt, hvad der skal forstaas ved Balance, idet denne i høj Grad vil bero paa, om Afskrivningerne paa Statsejendommene er rigtigt ansat, og jeg kunde for saa vidt fristes til at sige, at den gamle Form gav en bedre Garanti for en virkelig Balance, idet Anlægsudgifterne for de ikke-udbyttegivende Ejendomme uden videre opførtes i det løbende Regnskab. Noget andet er det, at man i de senere Aar var kommen ind paa at opføre forskellige Nyerhvervelses- og Anlægsudgifter til denne Gruppe af Ejendomme paa Regnskabs § 26, uden at man, som Tilfældet var med Statsvirksomhederne, afskrev disse Udgifter.

Imidlertid vil jeg her, da Tiden ikke tillader en vidtløftig talmæssig Dokumentation, gaa ud fra, at der i de sidste Aar, d. v. s. siden 1922—23, gennemgaaende har været Balance i Statens Regnskab, og at Kommunerne som Helhed, men ganske vist for manges Vedkommende kun ved en meget stærk Anspændelse, har naaet at faa oparbejdet et vist Overskud paa det løbende Regnskab til Afbetaling af midlertidige Laan, som er stiftet under og umiddelbart efter Krigen i en Periode, da der utvivlsomt var Underskud.

Og naar jeg saa gaar over til at undersøge, hvilke Virkninger Prisfaldet vil faa paa de offentlige Finanser, eller rettere

paa den saaledes tilvejebragte Balance, vil jeg stille Problemet saaledes: Er det sandsynligt, at denne Balance vil holde, eller vil der indtræde en Forstyrrelse i Balancen, saaledes at man nødes til enten at forhøje Skatterne eller at opgive eller nedskære visse af de Virksomhedsfelter, som det offentlige nu beskæftiger sig med.

Det er givet, at baade Indtægter og Udgifter vil formindskes i den kommende Tid, maalt i Kroner til enhver Tids Kurs, og at de nærmest kommende Aar vil blive prægede af en betydelig finansiel Usikkerhed. Hvis der intet ændres i de givne Forudsætninger, særlig ikke i de Satser, hvorefter Skatter og Afgifter opkræves, eller i Omfanget af Statens og Kommunernes Virksomhed, vil da Indtægterne eller Udgifterne falde mest?

At der vil ske en almindelig Nedgang i Indtægter og Udgifter, er der regnet med baade i Forslaget til Tillægsbevillingslov for 1925—26 og i Finanslovforslaget for Finansaaret 1926—27. Sammenlignet med det i Efteraaret forelagte Finanslovforslag viser det omarbejdede Forslag, der i disse Dage er ved at blive til Lov, en Nedgang i Indtægter og Udgifter paa ca. 40 Mill. Kr. Jeg vil ikke kritisere de saaledes skete Reduktioner for et enkelt Aar. Jeg vil i det hele nødig udtale mig om, hvad en enkelt Indtægts- eller Udgiftspost vil beløbe sig til i et givet Finansaar, da jeg ikke har det dertil nødvendige Materiale til Raadighed.

Hvad jeg derimod vil forsøge, er at antyde, hvorledes den samlede Bevægelse fra det Prisniveau, som vi havde her i Landet for et Aars Tid siden, ned til det Prisniveau, som vi kan vente at faa, maaske først om flere Aar, naar Kronens indenlandske Købeevne har indrettet sig efter dens ydre Købeevne, vil forløbe paa nogle Hovedpunkter indenfor de offentlige Budgetters Indtægts- og Udgiftsside.

De følgende Betragtninger vedrører i Konsekvens af det her sagte alene de løbende Regnskabsposter, men selv med denne Problemstilling følger det af den begrænsede Tid, der er til Raadighed, at der alene kan blive Tale om at behandle de vigtigste Punkter, og at mange Spørgsmaal af Betydning kun kan strejfses eller maa lades uomtalt. I Henhold til det anførte skal i første Række behandles Spørgsmaalet om, hvor stærk den kommende Reduktion af Regnskabsposterne vil blive, men der skal samtidig paa nogle Punkter, hvor der knytter sig særlig Interesse til Spørgsmaalet om, naar Prisfaldets Virkninger vil melde sig, gøres nogle Bemærkninger herom.

Den samlede Prisbevægelse, som vi skal igennem, vil

antagelig andrage noget mere end 20 pCt. i Detailprisniveauet, nemlig en Nedgang fra 221 til omkring 170. Til Sammenligning kan det anføres, at Prisfaldet i 1921—22 bragte Detailpristallet ned fra 264 til 198, d. v. s. en Nedgang paa ca. 25 pCt. Det Fald, som den nuværende Krise repræsenterer, er saaledes paa det nærmeste relativt lige saa stort som det forrige store Prisfald.

Virksomheden af et Prisfald paa de offentlige Budgetter er til en Begyndelse svage og spredte, saaledes som det forøvrigt ogsaa fremgaar af det forelagte Forslag til Tillægsbevillingslov for 1925—26. De viser sig paa Udgiftssiden straks ved Vareindkøb og ved udenlandske Betalinger, først senere ved Lønninger og Pensioner, paa Indtægtssiden først ved en Nedgang i Indtægten af de udbyttegivende Virksomheder og i Udbyttet af de indirekte Skatter, senere i Provenuet af de direkte Skatter. Nogle Poster formindskes forholdsvis stærkere end Prisniveauet, nogle i samme Forhold, nogle svagere, nogle slet ikke, og endelig er der Poster, som skabes af Krisetilstanden eller forøges stærkere eller svagere ved denne.

Hvad først Udgifterne angaar, er der betydelige Poster, som er ganske upaavirkede af et Prisfald. Dette kan skyldes, af de beror paa kontraktmæssig Forpligtelse, som vedvarer uforandret gennem en lang Aarrække, saaledes som Tilfældet er med Renter af den indenlandske Gæld. Dette er et Punkt af stor Vigtighed ved den samlede Bedømmelse af Virkningerne af Prisfaldet, og det er i ethvert Land, der overvejer, om det skal nedskære sin Valuta til dens øjeblikkelige Værdi eller føre den tilbage til Pariteten, et vigtigt Argument for Nedskæringen, at den indenlandske Gæld vil tynde stærkere efter end før Valutaforbedringen, idet Argumentets Betydning dog naturligvis beror paa Størrelsen af Statens og Kommunernes indenlandske Gæld.

Der er dernæst et stort Antal Udgiftsposter, de saakaldte bundne Bevillinger, hvis Størrelse beror paa, at de afholdes i Henhold til Lov, og som først kan nedsættes, naar de paa-gældende Lovbestemmelser ændres. De saaledes nødvendige Ændringer vil det dog altid være vanskeligt at gennemføre almindeligt og til Bunds.

Der er store Udgiftsposter, som vil paavirkes af Prisnedgangen, men betydelig mindre, end hvad der svarer til denne. Herhen hører Lønnings- og Pensionskontoen, af hvilken den bevægelige Del (Dyrtidstillæg, Konjunkturtillæg) netop efter sit Formaal er fastsat saaledes, at Tillægget under det

høje Prisniveau vel giver nogen Dækning for Dyrtiden, men ikke fuld Dækning. En Konsekvens heraf bliver det, at Tjenestemandslønningerne giver et relativt rigeligere Udkomme til deres Modtagere under det lave Prisniveau end under det høje, og altsaa, at de vil tynde forholdsvis haardere paa det offentlige Budget efter Prisnedgangen end før denne. Overfor dem, der mener, at man i Henhold hertil kan redde Budgettets Balance ved at nedskære Tjenestemandslønningerne, maa der dog gøres opmærksom paa, at Lønningerne er fastsat saaledes, at de først, naar vi kommer ned paa et Prisniveau mellem 130 og 140, giver Tjenestemændene det Vederlag, man egentlig havde tiltænkt dem, da man gav Lønningsloven.

Som en Post, der i den her omtalte Henseende er beslægtet med Tjenestemandslønningerne, og som i de offentlige Budgetter indtager en fremskudt Plads med en Aarsudgift paa i alt ca. 70 Mill. Kr., skal jeg nævne Aldersrenten. Hovedbestanddelen af den Aldersrente, der ydes Rentenyderne, er ansat til faste, i Loven angivne Takster, og hertil kommer, foruden forskellige særlige Ydelser, et efter nærmere Regler udmaalt Dyrtidstillæg. Dette sidste varierer med Pristallet, idet det efter Loven til enhver Tid skal udgøre lige saa mange Portioner af en nærmere angiven Størrelse, som Statens Tjenestemænd modtager i Dyrtidstillæg i Henhold til Lønningsloven. Imidlertid er Størrelsen af de Dyrtidsportioner, hvormed Aldersrenteloven regner, ansat saaledes, at den Forandring (Opgang eller Nedgang), som vil indtræde i det offentliges Totaludgift til Aldersrenten med en Ændring i Prisniveauet, vil blive procentvis betydeligt mindre end Forandringen i Prisniveauet.

Der findes store Omraader indenfor de offentlige Udgiftsbudgetter, hvor Udgifterne maa antages at ville falde paa det nærmeste i samme Forhold som Detailpriserne. Det gælder de Poster, der repræsenterer Vareindkøb af den forskelligste Art, særlig Levnedsmidler og Brændsel til de store Institutioner, Fængsler, Sygehuse, Abnormanstalter o. s. v. Derimod vil den paa de forskellige Anstalters Budgetter stadig tilbagevendende Udgift til Vedligeholdelse formentlig ikke uden Skade kunne nedsættes helt parallelt med Prisnedgangen, idet Byggepriserne viser en meget langsom Nedgang.

En Udgiftspost, der vil vise betydelig Nedgang, en Nedgang, der direkte svarer til Forbedringen i Kronens udenlandske Værdi, er Renter af den udenlandske Gæld, og man kunde forsaavidt, men ogsaa kun forsaavidt, ønske, at den

offentlige Gæld i højere Grad var stiftet i Udlandet, end Tilfældet er.

Men ved Siden af disse Udgifter, som i større eller mindre Grad vil blive paavirkede i samme Retning som Prisniveauet, er der Udgifter, som netop i en Prisfaldsperiode vil stige. Det gælder forskellige sociale Udgifter, hvor den paagældende Ydelse er betinget af, at Modtagerens Indtægt ikke overskrider en vis Grænse. Naar det almindelige Indtægtsniveau synker, vil flere Personer end før opfylde Indtægtsbetingelsen og dermed det offentliges Udgift automatisk stige. Dette gælder f. Eks. om Aldersrenten og Enkebørnsunderstøttelsen. Endvidere vil paa Grund af den almindelige Velstandsnedgang ogsaa Antallet af understøttede under Fattigvæsenet og under Hjælpekassernes Virkefelt stige, hvoraf følger, at det offentliges Udgifter stiger. Men den sociale Udgift, som stærkest vil paavirkes af Krisesituationen, er naturligvis Arbejdsløshedsunderstøttelsen. Antallet af arbejdsløse har jo nu i mange Maaneder været langt over det normale, og selv om der nu paa Grund af Aarstiden er en vis Bedring, vil Tallet længe vedblive at ligge langt over det normale for den paagældende Aarstid. Ved Siden heraf bliver i en Krisetid Arbejdsløshedsperioderne for de enkelte Arbejdere gennemsnitlig længere.

Alt i alt kan man for de offentlige Budgetters Udgiftsside sikkert regne med, at den automatiske Nedgang i Totaltallene vil blive væsentlig mindre, end hvad der svarer til den relative Nedgang i Prisniveauet.

Men hvorledes vil det gaa med det offentliges Indtægter?

Her kan man vistnok — modsat Forholdet paa Udgiftssiden — sige, at praktisk taget alle Indtægtsposter af Betydning vil paavirkes af Krisen, ganske vist i forskellig Grad og til forskellig Tid, men dog utvivlsomt alle i samme Retning, naar undtages nogle Renteindtægter, nogle mindre betydelige Ejendomsskatter til Kommunerne og nogle mindre betydelige Afgifter, som paalignes med faste Beløb paa en lidet vekslende Kreds af Ydere.

De offentlige Indtægtsbudgetters Følsomhed for et Prisfald beror paa en Række forskellige Momenter i den Maade, hvorpaa Skatter og Afgifter paalignes. Den beror for det første paa, om de paalignes pr. Mængdeenhed eller efter Værdi. En Forbrugsskat pr. Stk. eller kg vil principielt ikke paavirkes i sit Udbytte af en Prisnedgang, hvorimod en Afgift, som udgør en fast Procent af Værdien, principielt falder parallelt med Prisen. Der findes imidlertid blandt de Forbrugsskatter, der

paalignes efter Mængde, nogle, som faktisk i den her nævnte Forbindelse virker, som om de var paalignede efter Værdi. Det gælder de Tilfælde, hvor man har fastsat forskellige Satser pr. Mængdeenhed af forskellige Værdigrupper af en Vare. Der fremkommer faktisk herved en Række Mellemløb mellem Mængdeskatten og Værdiskatten, og man har dermed i Bestræbelsen for at indrette Forbrugsskatten efter Skatteevnen gjort Skatten mindre modstandsdygtig i Prisfaldstider.

Et andet Moment, der er Udtryk for den samme Bestræbelse, formindsker yderligere Indtægtsbudgetternes Modstandsevne. Det er Progressionen. Denne medfører, at naar et Skatteobjekt paa Grund af Prisfaldet synker ned i en lavere Skatteklasse, bliver Nedgangen i Skattebeløbet relativt større end Prisfaldet. Denne Virkning bliver des stærkere, jo stærkere Progressionen er, og den indtræder mere generelt med Ratebeskatning, fordi den da melder sig med enhver Forskydning indenfor Skalaen, end med en progressiv Skala, der forandrer sig i Spring, idet Virkningen da kun indtræder, naar vedkommende Skatteobjekt paa Grund af Prisfaldet synker fra et Trin i Skalaen til et lavere. I sidstnævnte Fald bliver Virkningen derhos des stærkere, jo mere findelt Skatteskalaen er, og jo mere de paagældende Skatteobjekter er jævnt fordelt over Skatteskalaens forskellige Trin. Det er ikke alene Indkomst- og Formueskatten, der paalignes progressivt, men ogsaa forskellige Forbrugsafgifter, særlig indenfor Tobaksbeskatningen.

Herefter vil Virkningen af et Prisfald paa Statens Omsætnings- og Forbrugsafgifter (Kommunerne har jo ikke mange Afgifter af Betydning af denne Art) falde meget forskelligt ud for de forskellige Afgifter. Indenfor Toldafgifterne er Forholdet det, at næsten en Fjerdedel af Toldindtægten i 1924 skyldtes Værditoldsatserne. For de øvrige Satser, der altsaa er Mængdesatser, vil Udbyttet formentlig overvejende i det lange Løb blive ret upaavirket af Prisfaldet. Om denne Kategori af Afgifter maa det dog tilføjes, at selv om Udbyttet vel i det lange Løb ikke vil paavirkes stærkt af Prisfaldet, vil de i den egentlige Kriseperiode, hvor Produktion og Omsætning indskrænkes, skrumpes væsentligt ind.

Foruden Værditolden er der flere andre betydelige Afgifter, der udredes som en Procent af Værdien af den paagældende Omsætning eller Forbrug. Det gælder Stempelafgifterne, Restaurationsskatten, Chokoladeskatten, Forlystelsesafgiften m. fl. For disse Afgifter vil Udbyttet i det væsentlige falde i samme Forhold som Priserne.

For nogle Omraader indenfor Tobaksbeskatningen, særlig Cigaret- og Røgtobaksbeskatningen, kommer hertil den særlige Virkning af Progressionen, der dog for Cigaretterne svækkes noget, fordi Forbruget allerede overvejende ligger i den nederste Skatteklasse.

Hvor forskellige Virkningerne af et Prisfald kan blive for de forskellige Grupper af Omsætnings- og Forbrugsafgifter, ligner de hinanden deri, at Virkningerne indtræder paa et ret tidligt Stadium af Krisen. Under den nuværende Krise var Nedgangen i Indførselen et af de første finansielle Faresignaler, selv om denne Nedgang en lang Tid særlig ramte Raastof-indførselen. Som det fremgaar af Forslaget til Tillægsbevillingsloven, har man dog allerede for 1925—26 regnet med en vis Indtægtsnedgang paa Omsætnings- og Forbrugsafgifterne. Det maa antages, at Nedgangen i det kommende Finansaar vil blive betydeligt stærkere, saaledes som der ogsaa er regnet med ved Behandlingen af Finanslovsforslaget. Dette hænger sammen med, at Nedgangen i Indførselen breder sig fra Raastofferne til Forbrugsartiklerne, efterhaanden som Købeevnen synker paa Grund af Arbejdsløshed, Nedgang i Lønninger og den derfra udstraalende almindelige Nedgang i Indtægtsniveauet. Og det hænger sammen med den Maade, hvorpaa Arbejdslønninger og Tjenestemandslønninger reguleres, at Indførselen af færdige Varer endnu ikke har reageret stærkt.

Medens Omsætnings- og Forbrugsafgifterne paa et tidligt Stadium af Krisen paavirkes af denne, er det anderledes med de fleste direkte Skatter, d. v. s. Skatter paa Person og Ejendom. For disse kommer Nedgangen i Skatternes Udbytte først langsomt og bagud, men til Gengæld er Virkningerne — af Grunde, som jeg skal nævne — saa meget stærkere og føleligere for Finanserne, og — hvad der næsten er af endnu mere Betydning — Virkningerne paa de direkte Skatter er varige.

Hvad først Indkomstskatten angaar, følger det af dennes Paaligningsmaade, at Nedgangen i Skattebeløbet, bortset fra Tabet ved Skatterestancer, som melder sig ret hurtigt med Indtægtsnedgangen, kommer Aaret efter, at den skatteansatte Indtægt er gaaet ned. Det følger endvidere af Krisens Forløb, at Nedgangen i Indtægtsniveauet ikke kommer straks, men først efterhaanden som Bedriftsindskrænkninger og Lønnedgang breder sig. Det er ikke muligt nøjagtigt at angive, hvor meget Nationalindtægten gaar ned, naar Prisniveauet synker med en given Procent, i den aktuelle Krise 20 à 25 pCt.

Under den forrige Krise, i 1922—23, som vi sikkert i mange Henseender kan tage til Udgangspunkt ved Bedømmelsen af de nærmeste Udsigter, gik efter Statistisk Departements Opførelse baade Nationalindtægten og den Del af denne, der ligger over Indkomstskattegrænsen, ned efter et Forhold, der ikke var meget forskelligt fra den relative Nedgang i Prisniveauet. Er dette tilnærmelsesvis den rette Maalestok, hvad en teoretisk Betragtning af Spørgsmaalet i Hovedsagen bekræfter, vilde altsaa en Indkomstskat, der paalignedes med samme Procent paa alle Indkomster uden Hensyn til Størrelse, give et tilnærmelsesvis parallelt med Pristallet faldende Udbytte. Imidlertid træder her, som før sagt, Virkningen af Progressionen ind og forstærker Nedgangen i Udbyttet. Dette forstaas uden videre. Derimod er det sikkert ikke almindeligt kendt, i hvilken Grad det nævnte Forhold virker, og at under den forrige Krise, da Pris- og Indtægtsniveauet begge gik ned med omkring 25 pCt., formindskedes Udbyttet af Stats-Indkomstskatten paa Personer med 45 å 50 pCt., d. v. s. at den næsten halveredes. Den udgjorde i 1921—22 131 Mill. Kr., men i 1923—24 kun 61 Mill. Kr., hvorved dog skal bemærkes, at af Nedgangen skyldtes en halv Snes Mill. de Ændringer, som Skatteloven undergik i 1922. Her taler jeg endda ikke om Indkomstskatten af Selskaber, som efter at have udgjort 153 Mill. Kr. i 1920—21 og 72 Mill. Kr. i 1921—22 styrtede ned til kun 13 Mill. Kr. i 1922—23. I 1924—25 var Indkomstskatten paa Personer 70 Mill. Kr. og Selskabsskatten 19 Mill., og man kan for saa vidt sige, at paa Grund af den skete Forskydning i Forholdet mellem direkte og indirekte Skatter er Risikoen ikke saa stor nu som sidst, idet en Halvering eller noget, der nærmer sig en Halvering, ikke vil betyde et tilnærmelsesvis saa stort Indtægtstab for det offentlige som dengang.

For Kommunerne, særlig Bykommunerne, hvis Udgiftsbudgetter af før nævnte Grunde er endnu mere anspændt end Statens, og for hvilke den personlige Opholdskommuneskat er den vigtigste Indtægtskilde, vil Indtægtsniveauets Nedgang kunne give Anledning til store Vanskeligheder, i Særdeleshed da Adgangen til at forøge Ejendomsbeskatningen er snævert begrænset.

Hvad angaar Beskatningen af Formue og fast Ejendom, vil Nedgangen i Udbyttet af disse Skatter, forsaavidt de ikke, som Tilfældet er med enkelte af de kommunale Ejendoms-skatter, f. Eks. Grundskatten i Købstæderne, holder sig uforandrede, have en Tendens til at komme endnu senere end

Nedgangen i Indkomstskatten, hvad der følger dels af de almindelige Love for Ændringerne i de faste Ejendommens Værdi, dels af den Maade, hvorpaa Værdierne konstateres, d. v. s. ved Vurderinger, der foretages med nogle Aars Mellemlum. Endvidere kan Forskydningerne ventes at ville blive mindre, end Tilfældet er med Indkomstskatten, særlig for Ejendomsskatterne, men ogsaa for Formueskatten, uanset dennes Progression. Erfaringerne fra Aarene efter den forrige Krise bekræfter dette, saavel for Formueskatten som for Ejendomsskatterne. Hvad disse sidste angaar, maa det antages, at et Fald i By-Ejendomsværdierne gennemgaaende vil komme langsomt og blive svagt, saalænge der er Boligmangel, hvorimod Reaktionen i Landejendommenes Værdi vil melde sig hurtigere.

Hvorledes end den samlede Virkning af Prissfaldet bliver paa Statens og Kommunernes samlede Indtægter af Skatter og Afgifter, er det overvejende sandsynligt, at der for Statens Vedkommende vil ske en væsentlig Forskydning mellem direkte og indirekte Skatter. Forholdet mellem disse to Beskatningsgrupper er, som det fremgaar af Oversigten Side 246, undergaaet store Forandringer siden Verdenskrigens Udbrud. Umiddelbart før Krigen var Udbyttet af Omsætnings- og Forbrugsafgifterne, som jeg her sammenfatter under Betegnelsen indirekte Skatter, 4 Gange saa stort som Udbyttet af de personlige Skatter. I Krigens første Aar steg begge Grupper stærkt, men Personskatterne stærkest, saaledes at de to Grupper stod nogenlunde lige i 1916—17. I 1917—18 løber de personlige Skatter langt forud for de indirekte og viser et dobbelt saa stort Udbytte som disse. I de følgende 3 Aar giver de personlige Skatter gennemgaaende en halv Gang mere end de indirekte. Men derefter aftager de regelmæssigt, medens de indirekte efter en kortvarig og mindre Nedgang stiger yderligere, saa at de i 1923—24 er oppe paa et Beløb større end nogensinde før, 265 Mill. Kr., eller mere end det dobbelte af de personlige Skatters 126 Mill. Kr. Dette Forhold maa ventes i den kommende Tid at ville blive yderligere forskudt til Ugunst for de personlige Skatter.

Det hører endnu med til Omtalen af de offentlige Indtægtsbudgetter at nævne de udbyttegivende Virksomheder. Medens der i Budgetterne for de kommunale Virksomheder, særlig Gas- og Elektricitetsværkerne, efter Krigen synes at være indtraadt en ny Ligevægtstilstand, der giver et rimeligt Overskud, gælder det samme ikke om flere af de betydeligste Statsvirksomheder. Det store Smertensbarn er Statsbanerne, som

ifølge Tillægsbevillingsloven antages at have givet et Underskud paa 30 Mill. Kr. i 1925—26. Der bør her udtrykkeligt gøres opmærksom paa, at der ved Opgørelsen af Underskudet er regnet med en Udgiftspost paa 20 Mill. Kr. til Forrentning af Anlægskapitalen, en Post, der ikke tidligere indgik i Udgifterne. Paa den anden Side maa man, hvis man ved Sammenligningen mellem før og nu vil yde fuld Retfærdighed ogsaa mod Fortiden, samtidig gøre opmærksom paa, at den Rentepost, der opføres paa Udgiftssiden nu, ikke omfatter Forrentning af den samlede Anlægskapital for Statsbanerne, idet et Rentebeløb paa 2 Mill. Kr. ikke er opført paa Statsbanernes Konto, men paa Finanslovens § 16 (Ministeriet for offentlige Arbejder). Imidlertid, hvis Resultatet af den skete Regnskabsreform blot er det, at man nu har den Fornøjelse eller Skuffelse — alt eftersom man ser paa Sagen — at se Statsbanerne opført med et større Underskud, end det ellers vilde være Tilfældet, ser jeg ingen særlig Fordel ved den nye Opgørelsesmaade. Skal der være Mening i denne, maatte det vel være den, at den strengere Form for Opgørelsen af Driftsresultatet skulde bevirke en reel Forbedring af dette derved, at der udfoldes større Anstrengelser for at naa til et Overskud paa Driftsregnskabet, saaledes at der skaffes Dækning ogsaa for de nye Udgiftsposter.

Jeg tror, at Statsbanerne i den kommende Tid fremdeles vil være Smertensbarnet, og at det paany vil bekræftes, hvad man ogsaa har erfaret i Udlandet, at Jernbaner i Statens Eje i Nedgangstider er en tung Byrde at slæbe paa, finansielt set. Hvad der før er sagt om det offentliges Indtægter og Udgifter under det stedfundne Prissfald, lader sig i vid Udstrækning direkte overføre paa Statsbanerne. Dette gælder den langsomme Nedgang i Lønningsudgifterne, Rentekontoens Uforanderlighed og det gælder den samtidig stedfindende stærke Nedgang i Indtægterne. Til de øvrige Momenter kommer yderligere Konkurrencen med Ruteautomobilerne.

Jeg har forsøgt — i grove Træk — at antyde, hvorledes forskellige af de vigtigste Indtægts- og Udgiftsposter i de offentlige Budgetter kan antages at ville reagere overfor det i Gang værende Prissfald. Jeg har med Villie ikke nævnt en eneste talmæssig Angivelse af Prissfaldets Virkninger paa Finanserne. Derimod tror jeg, naar jeg skal forsøge at sammenfatte, hvad jeg har nævnt om de forskellige Hovedposter, at turde sige, at allerede det kommende, og endnu mere det eller de følgende Finansaar vil bringe store finansielle Vanske-

ligheder. De udbyttegivende Virksomheders Underskud, de personlige Skatters særlige Paaligningsmaade efter progressive Skalaer og Værdibeskatningsprincippet's Anvendelse paa vigtige Omraader indenfor Forbrugsbeskatningen, i nogle Tilfælde med samtidig Anvendelse af Progression, alt dette paa den ene Side, og paa den anden Side Udgifternes ringe Elasticitet, hvorved det særlig kommer i Betragtning, at de offentlige Budgetter ikke nu, som Tilfældet var ved Begyndelsen af den forrige Krise, rummer store Poster, der uden videre falder bort (Kornlov, Dyrtidsudgifter m. m.), eller store Omraader, der kan tænkes at blive gjort til Genstand for radikale Nedskæringer, er Omstændigheder der tyder paa, at der maa regnes med, at der midlertidig vil blive et betydeligt Deficit, og at der under de givne Forudsætninger vil blive et varigt Deficit, om end mindre end det, som Overgangsperioden vil vise. En Trøst i Nøden vil for Staten de indirekte Afgifter være, i hvert Fald i det lange Løb, idet de Afgifter, der paalignes pr. Mængdeenhed, vel vil svigte i Overgangsperioden, men i vid Udstrækning vil rette sig op igen. Derimod ser jeg ingen Trøst for Kommunerne, navnlig Købstæderne, hvis indirekte Beskatning er minimal, naar man da ikke hertil henregner det Overskud, de kan indvinde gennem Gas- og Elektricitetsværkerne, og selv hvad disse angaar, vil der i Overgangstiden blive en Grænse for det Overskud, der kan vindes.

Det er et Spørgsmaal for sig, hvor længe den finansielle Nødstilstand, som kan forudses, kan ventes at ville vedvare. Herpaa er det ikke muligt at give noget Svar. I hvert Fald beror dette i høj Grad paa, hvor energisk man fra Begyndelsen imødegaar Vanskelighederne. Jeg skal straks gøre et Par Bemærkninger om, ad hvilke Veje man her kan gaa frem. Men jeg vil gerne indskyde her, at jeg tror paa en ret langvarig Krise for Byerhvervene. Det maa befrygtes, at der som Resultat af Deflationen vil afsætte sig en ekstraordinær Arbejdsløshed, der kun langsomt vil forsvinde. Jeg støtter dette paa Forløbet af den forrige Krise, som viser, at Arbejdsløsheden først begyndte at gaa relativt ned henimod Slutningen af 1922, da den nye Inflationsperiode begyndte, og den første Stigning i Engros-Pristallet meldte sig, og at Arbejdsløsheden først i Sommeren 1924, efter en gennem næsten 2 Aar fortsat stærk Stigning i Prisniveauet naaede, relativt, ned paa sit normale Omfang. Da der ikke vil følge nogen ny Inflationsperiode efter den nuværende Deflation, og da Landbrugets Forbrugsevne og Købeevne maa antages for en længere Aarrække at

ville blive nedsat, ligger det nær at antage, at den nuværende Krises Arbejdsløshed først vil afvikles i Løbet af en længere Periode, og Erfaringer fra Udlandet synes ogsaa at gøre dette sandsynligt.

Er det rigtigt, at de offentlige Budgetters Balance, forsaavidt en saadan forefindes nu, vil blive forrykket som Følge af Prisdaldet, bliver det et Spørgsmaal, hvilke Følger dette umiddelbart vil faa, og hvilke Forholdsregler der bør bringes i Anvendelse, dels til øjeblikkelig Genoprettelse af Balancen, dels — paa længere Sigt — til en definitiv Sanering af de offentlige Finanser. Vil man undgaa Kapitalforbrug eller nye Laan, hvorom jeg straks skal sige et Par Ord, vil Virkningen umiddelbart blive den, at man maa genoprette Balancen, ved at nedskære Udgifterne, ved at skabe nye Indtægtskilder, eller — hvad der er det mest nærliggende — ad begge Veje i Forening.

Den første store Fare, der lurer her, er den, at man, før Indtægternes automatiske Fald rigtig har gjort sig gældende, gennemfører Skattnedsættelser, der senere gør Opgaven endnu mere uløselig, end den af sig selv vil blive. Jeg vilde ønske, at man indtil videre, saalænge de finansielle Forhold er saa usikre, vilde tilsidesætte dette Krav om Skattelettelser. Skattnedsættelser er udmærkede, og jeg skal gerne for at imødekomme den almindelige Opinion indrømme, at principielt er alle Skatter af det onde, og at Skattebyrden i mange Købstæder er bleven utaalelig. Men dette maa vi tænke paa senere. I Øjeblikket maa alle Anstrengelser koncentreres om at bevare Ligevægten mellem Indtægter og Udgifter.

Om man vil gøre dette ved at nedskære Udgifterne eller ved at forøge Indtægterne, er i Øjeblikket mindre væsentligt. Er vi først kommen vel igennem Krisen, kan man stille Problemet saaledes, at man ønsker den samlede Skattebyrde nedbragt eller i hvert Fald ikke forøget, eller at man ønsker Indtægter og Udgifter fastlagt paa et vist Niveau, f. Eks. for Statens løbende Indtægter og Udgifter ved 300 Mill. Kr. aarlig. Som Forholdene ligger nu, vilde det kun være at vanskeliggøre Opgaven yderligere, om man formulerede Opgaven saaledes, idet det sikkert vil vise sig, at allerede en Opretholdelse af Balancen vil møde Hindringer nok, væsentligst paa Grund af Vanskelighederne ved paa een Gang at skære Udgifterne stærkt ned, Vanskeligheder der lige saa meget er af politisk som saglig Karakter.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa at omtale de mange

Muligheder for at nedskære de bundne Bevillinger, som er afhængige af Lovgivningsbestemmelser, der med et faldende Prisniveau hurtigt forældes. Hvad angaar Indtægtssiden, skal jeg blot sige, at med et Fald i Indtægtsniveauet skifter Indkomstskattens Skala Karakter. En progressiv Skala maa afstemmes efter det raadende Indtægtsniveau, og et væsentligt Fald i dette gør, at Skatten bliver forholdsvis langt lettere at bære. Da det samtidig gaar ganske modsat med alle de indirekte Afgifter, der er fastsat pr. Mængdeenhed, idet disse bliver relativt tungere at bære efter Prisfaldet, forekommer det mig, at der, saafremt der midlertidig skal skaffes Staten nye Indtægter, faktisk i Indkomstskatten er en Reserve, som bør udnyttes derved, at Skalaens Satser forhøjes noget. For Statsvirksomhederne forekommer det mig uforsvarligt, at der ikke foretages radikale Skridt til at nedbringe Underskudet. Ensidigt at nedsætte Taksterne er formentlig endnu værre end intet at gøre. Er det ikke muligt at skære dybt ind i Udgifterne paa anden Maade, er det meget vel tænkeligt, at en stærk Indskrænkning af Virksomhedernes Omfang i visse Tilfælde er den eneste Udvej. Og jeg nævner det som en Mulighed, at denne Indskrænkning netop maa ledsages af Takstforhøjelser for at begrænse Efterspørgslen til det Omfang, som Virksomheden med den indskrænkede Drift kan overkomme. Dette er udemokratisk, men kan blive en naturlig Konsekvens af, at et Monopol ikke kan eller vil formindske sine relative Omkostninger.

Iøvrigt skal jeg sammenfatte, hvad jeg endnu har at bemærke, under et Par almindelige Synspunkter, som tager Sigte dels paa den nærmeste Fremtid, dels mere i Almindelighed paa vort Finansstyre i de kommende Aar.

Jeg vil ikke angive nogen Rettesnor for, hviike Op-gaver det offentlige skal tage op. Jeg vil nøjes med at tale om Fordelingen af Omkostningerne ved den offentlige Virksomhed og sige derom, at Fordelingen bør være en saadan, at hvert Sted og hver Tid klarer for sig selv. Dette maa være en absolut Minimumsfordring. Man kan gaa videre og kræve, at hver Samfundsklasse skal klare for sig selv. Dette Krav i dets fulde Konsekvens fastholdes sikkert ikke af mange; men der er finansvidenskabelige Forfattere, der hævder det indenfor visse Grænser, og i praktisk Politik følges det af og til, f. Eks. naar man indfører en Ølbeskatning samtidig med, at man indretter en Alderdomsforsørgelse (som man gjorde det her i Landet i 1891), eller naar man forhøjer Ind-

komstskatten samtidig med, at man forøger Militærudgifterne (som i 1912). Men jeg skal indskrænke mig til at omtale Kravet, forsaavidt angaar Sted og Tid.

Hvert Sted maa klare for sig selv. Med dette Krav rører vi ved Fordelingen af de offentlige Opgaver og de offentlige Indtægter mellem Statsstyret og Kommunestyret og indenfor det sidste: Fordelingen mellem de enkelte Kommuner. Jeg skal her kun tale om Fordelingen mellem Stat og Kommuner. Det er Staten, der fastsætter denne Fordeling, og blandt de mange Hensyn, som maa være bestemmende herved, maa i første Række de paagældende offentlige Opgavers Karakter komme i Betragtning. Til Kommunerne bør overlades de Opgaver, hvis Ordning kun har Interesse for det enkelte lokale Omraade, og hvis mere eller mindre mønsterværdige Bestyrelse er uden væsentlige Sidevirkninger udenfor det paagældende Omraade (Gadebelysning, Kloakvæsen, Offentlig Renlighed o. s. v.). Staten derimod bør varetage de Anliggender, der vedrører Statssamfundet som Helhed (det ydre Forsvar, Retspleje o. s. v.). Selv om det nu anerkendes, at Grænsen mellem kommunale og Statsopgaver ikke er fast, og at der findes en hel Del Omraader, hvis Karakter kan være tvivlsom, maa det dog siges, at Kommunerne her i Landet, dels med, dels mod deres Vilje, efterhaanden har faaet deres Virksomhedsomraade udvidet ud over de naturlige Rammer. Dette gælder særlig Bykommunerne, men ogsaa Amtskommunerne, for hvilke Vejudgifterne efterhaanden er bleven meget byrdefulde. Og denne Udvikling er tilmed foregaaet samtidig med, at der i Samfundets Struktur er sket en Udvikling, der gaar i Retning af at indsnævre de Omraader, der maa siges at være af en lokal Karakter. Med den stigende økonomiske Samhørighed og indbyrdes Afhængighed mellem de forskellige Dele af samme Statssamfund, med Individernes stadig større Omflytning fra Sted til Sted og med Samfærdselens Udvikling bliver der stadig flere Omraader af det offentlige Virksomhed, hvis forsvarlige Besørgelse bliver af Interesse for andre Borgere end dem, der netop bor paa det paagældende kommunale Omraade, og omvendt des mere udvides det lokale Omraade, indenfor hvilket den enkelte Borger har Interesse i, at de offentlige Anliggender bestyres forsvarligt. I det her anførte maa Grunden søges til de finansielle Vanskeligheder, som adskillige Bykommuner er kommen ud i. Kommunernes Virkefelt er blevet saa stort, at mange af dem kun med Vanskelighed kan bære de Svingninger og Tilfældigheder, som gør sig gældende

i det aarlige Udgiftsbudget. Antallet af Skolebørn, Antallet af Aldersrentenydere o. s. v. kan forholdsmæssigt variere meget stærkt i Byer af samme Størrelse. Og samtidig med at give Kommunerne, særlig Byerne, omfattende Opgaver, har man anvist dem Indtægtskilder, som dels er af en meget ensidig Karakter (særlig personlige Skatter), dels i daarlige Tider underkastet stærke Svingninger. Den Maksimumsgrænse for den personlige Beskatning, som man i sin Tid fastsatte, har man da ogsaa været ude af Stand til at overholde.

I alt dette bør der ske Forandringer, som gaar i Retning af at begrænse Kommunernes Virksomhed til de lokale Opgaver, at give dem et mere alsidigt Skattesystem og at gennemføre en mere effektiv Begrænsning i Kommunernes Skatteudskrivningsret. Navnlig burde der vaages over, at Kommunerne ikke ukontrolleret kan udnytte de Skattegrundlag, som samtidig udnyttes af Staten, og i det hele, at Stats- og Kommunebeskatningen indrettes under Hensyntagen til, at de to Grene af Beskatningen danner en Enhed og bør afstemmes nøje dels efter hinanden indbyrdes, dels efter de Udgifter, de skal dække. Maa jeg endnu tilføje, at Tilsynet med Kommunestyret, særlig med Byerne, vilde lettes betydeligt, hvis man gennemførte en mere rational Regnskabsform end den, der nu benyttes af de fleste Kommuner.

Hver Tid, hver Generation maa klare for sig selv.

Ogsaa dette er et Fordelingsproblem, blot af den særegne Beskaffenhed, at de, som forures ved Fordelingen, nemlig Fremtidens Skatteydere, ikke kan protestere. I Kravet ligger, at man ikke maa lægge Byrder paa Fremtiden uden at give den fuldt Vederlag derfor, d. v. s. at det offentlige ikke maa laane undtagen til Erhvervelse af Aktiver, der har samme Værdi som Laanets Beløb, og at et Laan maa afbetales i det mindste i samme Tempo som det, hvori Aktivets Værdi falder.

Anvendt paa den øjeblikkelige Situation vil dette sige, for det første, at man ikke maa stifte Laan, hverken i Stat eller Kommune, til Dækning af et løbende Underskud. Jeg vil gerne fremhæve dette stærkt, fordi der let kan komme en Situation, hvor Valget staar mellem at forøge de løbende Indtægter og at stifte Laan, og hvor man, paavirket af Kravet om Skattenedsættelser, viger tilbage for at gennemføre en nødvendig Skatteforhøjelse.

Men for det andet betyder Kravet, at det ikke er nok ikke at stifte Gæld, men at den allerede eksisterende Gæld bør formindskes. Dette ikke alene, fordi Gælden i og for sig

synes mig for stor; den udgør for Tiden ca. 1,2 Milliarder for Staten og ca. 1 Milliard for alle Kommuner under eet. Ogsaa andre Grunde taler derfor. En stor Mængde Stats- og Kommune-Aktiver er erhvervede i den dyre Periode og er allerede værd langt mindre end deres Anskaffelsesomkostninger. Disse Værdiforringelser fortsættes fra Dag til Dag under det nuværende Prisdald og kan, om man vil forhindre alvorlige Statusforringelser, kun imødegaas ved ekstraordinære Afdrag paa Gælden. Kan dette gøres med den nuværende Skattebyrde, er det godt, men kan det ikke gøres, uden at der i en Overgangsperiode sker Skatteforhøjelser, bør saadanne foretages.

Den Opgave ikke at forøge Gælden og eventuelt formindske den er imidlertid langt vanskeligere for Kommunerne, særlig By-Kommunerne, end for Staten. I Statens Husholdning kan Udgiftsnedskæringer foregaa skematisk og generelt, og deres Gennemførelse beror paa, at en lille Kreds af Personer erkender deres Nødvendighed. I Kommunerne er det vanskeligere hensynsløst at skære Udgifterne ned, dels fordi personlige Hensyn og en vis Konkurrence mellem Kommunerne indbyrdes gør sig gældende, dels fordi Kommunestyret raader over mindre finansiell Indsigt end Statsstyret. Det vil være af en overordentlig Betydning, om Tilsynsmyndigheden, Indenrigsministeriet, i Tide vil stramme Tilsynet og Betingelserne for Gælds Stiftelse. Særlig bør Adgangen til at stifte midlertidige Laan indskrænkes stærkt. Saavidt jeg har forstaaet, har Indenrigsministeriet allerede under Hensyn til de Vanskeligheder, der truer Kommunerne, strammet sit Tilsyn med Gældsstiftelsen. Jeg vilde ønske, at man vilde gaa strengt frem overfor alle Krav om midlertidige Laan, idet mange Bykommuner allerede nu lider haardt under Trykket af de midlertidige Laan, der stiftedes i den forrige Nedgangsperiode.

Men bør Staten saaledes holde et vaagent Øje med Kommunerne, bør den ikke mindre holde sin egen Sti ren. Ogsaa paa dette Omraade bør Statens og Kommunernes Dispositioner gaa Haand i Haand, alt med det Formaal, at der ikke paalægges Fremtiden Byrder til Fordel for Nutiden, eller, for at sige det paa en anden Maade, at den Arv, vi har modtaget fra vore Fædre, kan overgives uformindsket til den kommende Slægt.